

Laudáció az 1935-ben Kolozsvárott és az 1988-ban Budapesten megjelent *Hitel* folyóiratokról a Magyar Örökség-díj átadása alkalmából

„Ha a költők élhetnek a vereségből, sőt művet is építhetnek belőle, egy nemzet is megteheti. A helyzetfelismeréshez azonban sokféle dolog kell. Nyitottság. Bizalom, erkölcsi előlegek. Hit. Hitel. [...] A hitel szó Széchenyi értelmezésében egy korszak elindító kulcsszava volt, [...] az erdélyi fiatalok 1935-ben indított folyóiratáról is ez a fogalom világított – 1988-ban Csoóri Sándor a *Hitel* című kéthetilap beköszöntőjében így fogalmazott: „... nekünk az élet hitelét, a szavak hitelét, a szétszórtságban is összetartozó nép hitelét [...] is vissza kell szereznünk.”

Makkai László és *Venczel József* 1935-ben alapította a kolozsvárott megjelent *Hitel* című folyóiratot. A lap arculatát kezdetben a művelődés- és tudománypolitikai, szociográfiai és művészeti tárgyú írások adták. Hat lapszám megjelenése után, *Makkai László* távozásával a *Hitel* első változata 1935 júniusában megszűnt. Történetének második korszakát *Albrecht Dezső*, *Kéki Béla*, *Venczel József* és *Vita Sándor* szerkesztők kezdik meg 1936 februárjában. A lap szellemi körének kulcsszerepe volt az 1937-ben megtartott *Vásárhelyi Találkozó* megszervezésében. A második bécsi döntés következményeként újból átalakult a periodika. Másfél éves szünet után 1942 áprilisától 1944 augusztusáig *Nemzetpolitikai Szemle* alcímmel jelent meg, immár az egész ország területén. A *Hitel* értelmiségi közössége ebben a korszakában *dr. Szász István* gazdamérnök kolozsvári házában talált otthonra. Fia, *dr. Szász István Tas* a lap emlékezetének, illetve tárgyi emlékeinek mai őrzője.

A kolozsvári *Hitel* is abból az önmentő akaratból fakad, mint későbbi szellemtársa.

A harmincasok évek fiatal erdélyi magyar szellemi elitje számára a népszolgálat, az integráció, a felülről lefelé építkezés mutatkozott a helyes választásnak. A közösség kulturális megmaradásának követelménye az erre képes társadalmi alapzat kialakítását és megszilárdítását kívánta. Érthető hát, hogy a szociológia, a szociográfia, a statisztika, a jog- és gazdaságtudomány, a történelemtudomány jut vezető feladathoz a kolozsvári *Hitel* jellegadó, második korszakában. Elgondolásuk szerint a szükséges szociális reformokat a tudás és műveltség széles néprétegekhez eljutó terjesztésével lehet elérni. *Albrecht Dezső* az *Építő Erdély* című programadó esszéjében írta: „a saját nemzeti hagyományon nyugvó, de adott viszonyaihoz képest önállóan fejleszthető szellemi és erkölcsi élet” kialakítása az álmuk.

A budapesti *Hitel*ben a politikai-társadalmi változásokért munkálkodó magyar progresszió képviselői, a demokratikus ellenzék, illetve a népi-nemzeti ellenállás értelmiségi csoportjai, a kéthetilapos formában, rövid időre még együtt jelentek meg. A közös meggyőződés vezette őket a Kádár-rendszer menthetetlen csődjéről, az eluralkodó politikai-gazdasági-társadalmi válság kezeléséről, a demokratikus átalakulás szükségességéről, az ország jövőjének európai útra való irányításáról. Mint az köztudott a politikai, világnézeti különbségek hamar szétvetették az ideiglenes egységet, s a *Hitel* a továbbiakban a nemzeti gondolat folyóiratává vált. Kezdetben *Csoóri Sándor*, *Bíró Zoltán*, *Alexa Károly* szerkesztők irányították a kiadványt, későbbiekben, már folyóiratként Csoóri mellett *Görömbei András*, *Lázár Ervin*, *Nagy Gáspár*, *Simonffy András*, *Nagy Gáspár*, *Döbrentei Kornél*, *Ágh István*, *Tőkéczi László* szerkesztők nevei fémjelezték a lapot, ma újabb generációk képviselői, *Papp Endre*, *Nagy András*, *Nagy Gábor* és *Falusi Márton* munkálkodnak céljai elérése érdekében.

Ennek egyenes következménye a lap újraszervezése, átszerkesztése lett. A napi politikától való elhúzóds, 1992 szeptemberétől a havi megjelenés választása, abban a reményben, hogy a lassú építkezésnek, az irodalmi értékteremtésnek nagyobb az össznemzeti távlata és jelentősége, mi több, a megtartó képessége.

A nyolcvanas évek magyarországi írástudóinak szembe kellett nézniük a magyarság általános morális és tudati állapotával, a saját érdek és értékelismerés képességének szinte teljes elvesztésével, a múltfelejtéssel, a történelemhamisítással, a nemzeti-hazafias érzés újbóli felélesztésének szükségességével. „A nemzet idestova fél évszázada megint nem tud közel férközni saját igazságaihoz”, panasolta Csoóri Sándor *A visszerzés reménye* című esszéjében. Ezért ismét nemzeti közösséget kell teremteni – a kultúra eszközeivel.

Jelenünk *Hitele* értékörzést végez. Konzervatív művelődéseszményt kell vallania korának süllyedő kulturális szintjével szembeülve. Védenie kell azokat a hagyományos magatartásformákat és minőségeszményt, melyek a teljes és igényes emberi létezés formáiként szilárdultak meg a történelemben. Sajátos a helyzet – korunk tükre –, melyben a múlt felé fordulás egyben a megújulás lehetőségét is hordozza. A felejtés divatjával dacolva emlékeztetnie kell.

Papp Endre